

مساجد قلب‌تپنده جامعه اسلامی

زهرا چیدری

سرمدیر
چاردیواری

شاید امروز جوانان و خانواده‌ها به اندازه گذشته با مساجد ارتباط تنگاتنگ نداشته باشند و برخی کم‌کاری‌ها موجب شده تا جایگاه والای مسجد در سبک زندگی اسلامی و سیره نبوی به مکانی برای برگزاری مراسم مناسبتی همچون ماه محرم و صفر یا ماه رمضان یا حتی برگزاری مراسم ختم محدود شده باشد اما اگر به تاریخ اسلام و تاریخ انقلاب مراجعه کنیم، درمی‌یابیم جایگاه مساجد در جامعه فراتر از مکانی برای برگزاری نمازهای روزانه یا مراسم مناسبتی است و در عمل مساجد قلب‌تپنده جامعه اسلامی بوده‌اند. در تاریخ اسلام با ورود پیامبر به مدینه نخستین مسجد پایه‌گذاری شد و مسجد قبا به نوعی کانون حکومت اسلامی در شهر مدینه بود و تمام تصمیمات مهم، گردهمایی مسلمانان برای مشورت در امور حیاتی همچون جنگ‌ها، غزوات و حتی مراسم مهمی همچون بیعت‌ها و جشن‌ها هم در مسجد برگزار می‌شد و به این صورت مسجد، کانون و قلب‌تپنده جامعه اسلامی بود. در دوران مبارزات مردم کشورمان علیه رژیم ستمشاهی نیز مساجد در سراسر کشور کانونی برای گردهمایی و تصمیم‌گیری برای پیشبرد مبارزات علیه این رژیم بود. ریشه‌های شکل‌گیری حرکت مردمی علیه نظام ستمشاهی و همچنین هدایت این مبارزات، چاپ، تکثیر، توزیع اعلامیه‌ها و نوارهای سخنرانی امام خمینی (ره) و به طور کلی جهت‌دهی و هدایت مبارزات همه در مساجد اتفاق می‌افتاد. بعد از انقلاب و در دوران جنگ تحمیلی هم مساجد جایگاه خود را حفظ کردند و به کانونی برای ثبت نام داوطلبان حضور در جبهه‌ها و همچنین جمع‌آوری کمک‌های مردمی و ارائه خدمات پشت جبهه تبدیل شده بودند. در این میان یکی از مهم‌ترین مساجدی که در دوران دفاع مقدس نقشی محوری داشت و به نماد مقاومت مردم تبدیل شد، مسجد جامع خرمشهر بود. مسجدی که در این دوران به محلی برای تجمع رزمندگان، رسیدگی به وضعیت زخمی‌ها و کانون خدمت‌رسانی به جبهه‌های جنوب تبدیل شد. مسجد خرمشهر با پشتیبانی از رزمندگانی که از شهر دفاع می‌کردند، در واقع مرکز ثقل دفاع جانانه این شهر بوده است. حالا با سپری شدن بیش از چهار دهه از آغاز انقلاب اسلامی به رغم آن‌که انتظار می‌رفت کارکردهای مساجد از قبل جدی‌تر و جایگاه آن در جامعه اسلامی و تحکیم بنیان خانواده تعمیق شود، در عمل با تقلیل کارکرد این مکان به عنوان جایی برای برگزاری نمازهای روزانه و عموماً نماز مغرب و عشاء مواجهیم و حضور مردم و خانواده در مساجد به مراسم مذهبی یا مراسم ختم محدود شده است. البته هنوز هم در برخی محلات، مساجد به همت امام جماعت آنجا نقش خود را حفظ کرده‌اند و در دوران کرونا هم مساجد به پایگاهی برای خدمت‌رسانی به مردم و بیماران کرونایی تبدیل شد تا نشان دهد این ظرفیت بالقوه همچنان در مساجد وجود دارد.

تربیت عبادی

همه ما مسجد را خانه خدا می‌دانیم و اگرچه در هر مکانی و هر زمانی می‌توان به خدا اتصال یافته و عبادت کرد اما عبادت در مسجد حال و هوایی متفاوت دارد و از فضیلت بیشتری برخوردار است. اما حضور در مسجد برای عبادت اغلب با برنامه‌های تربیتی همراه است و امام جماعت مساجد فقط به خواندن نماز جماعت اکتفا نمی‌کند که البته نماز جماعت هم فضیلت و نورانیت خاص خودش را دارد. اما حضور در مسجد معمولاً با بیان احکام و مسائل روز و آگاهی‌بخشی همراه است و هم مسجدی‌ها و هم محله‌ای‌ها می‌توانند در بالابردن آگاهی‌های دینی و معنوی یکدیگر اثرگذار باشند.

تربیت اخلاقی

برای حضور در مسجد توصیه‌های دینی متعددی داریم. از جمله این‌که با لباس پاکیزه و خوشبو وارد مسجد شویم و مسواک بزنیم. همچنین کسانی که در مسجد حضور پیدا می‌کنند بیش از دیگران در معرض نگاه مردم هستند و از آنها انتظار می‌رود ایمان بیشتری داشته و موازین اخلاقی را بیشتر رعایت کنند. آثار سازنده و تربیتی حضور در مسجد رفته‌رفته به دیگر اعمال مؤمن سرایت می‌کند؛ زیرا حضور در مسجد، حضور در خانه خداست و به طور طبیعی کسی که با خانه خدا انس دارد تلاش می‌کند در خارج از مسجد نیز عملکردی متناسب و همگون با حضور در مسجد داشته باشد.

تربیت اجتماعی

در مکتب تربیتی اسلام با فراخواندن مسلمانان به حضور در جامعه و حتی برپایی عبادت به صورت جماعت می‌کوشد تا مسلمانان را اجتماعی بار آورد. این اجتماعی بودن در حد معقول نشانه سلامت روان انسان و تعادل فکری اوست. در واقع مسجد با فراخوان پیوسته مسلمانان روح جمع‌گرایی، انعطاف و نظم‌پذیری را در آنان تقویت می‌کند. اگر خانواده‌های مسلمان در مسجد به هم پیوند بخورند بستر مناسبی برای همیاری‌های جمعی آنان فراهم می‌شود. از سوی دیگر نمی‌توان نقش دوست خوب را در موفقیت و سعادت انسان‌ها نادیده گرفت. مسجد میان مؤمنان و نخبگان و صالحان جامعه پیوند ایجاد می‌کند و با این کار بستری مناسب برای پرورش و تربیت روحی آنها فراهم می‌کند.

اجتماعی بودن نشانه
سلامت روان انسان و
تعادل فکری اوست.
مسجد با فراخوان پیوسته
مسلمانان روح جمع‌گرایی،
انعطاف و نظم‌پذیری را در
آنان تقویت می‌کند

کارکردهای فرهنگی، اجتماعی

مسجد؛ محله

«مسجد خانه خداست» این راهمه ما از همان دوران کودکی مادر یا پدر برای برگزاری نماز جماعت یا شرکت در مراسم گرفت و هنوز هم این باور ادامه دارد. بخش مهمی از دوران از کلاس‌های هنری و پایگاه‌های تابستانی در مساجد گرفت و شهادت ائمه و ماه رمضان. حتی خیلی وقت‌ها مشکلات حل می‌شد و هر کس گرفتار بود سراغ اهالی مسجد، اعضا راحت مسائلش را با آنها در میان می‌گذاشت و می‌دانست می‌کنند. هنوز هم بسیاری از مساجد مانند قدیم‌ها فعال از احوال همدیگر و حل مشکلات هم محله‌ای‌ها و همش عنوان یک رسانه برای آگاهی‌بخشی در حوزه‌های مختلف حتی می‌توانند زمینه‌های ازدواج و تشکیل خانواده و در خانواده‌ها و جوانان در این کانون‌های دینی و اجتماعی فعال‌تر نگه داشته شود، برکات حضور در مسجد هم بیشتر بهبود و ارتقای جامعه اسلامی و رشد مولفه‌های فرهنگی

کارکردهای روانشناختی

امام صادق (علیه السلام) به مسلمانان سفارش کرده‌اند هنگام رویارویی با مشکلات و اندوه‌های دنیوی به نماز و مسجد پناه ببرند. مساجد محل عبادت و راز و نیاز با خدا هستند و وقتی ما در شرایط دعا قرار می‌گیریم انرژی‌های منفی مان تخلیه می‌شود و احساس شادابی می‌کنیم. این مسأله به قدری جدی است که در محافل علمی و روانشناسی دنیا سلامت معنوی را به عنوان رکن چهارم سلامت پذیرفته‌اند و بخش مهمی از این سلامت با انجام اعمال و حضور در مکان‌های مذهبی فراهم می‌شود.

